מתני' הן מותרין. ההרים עצמן מותרין לחלוב אבנים מהן ולזריעה דמחובר לא מתסר כדנפקא לן (לקמן) מאלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם כדדרש ר' יוסי הגלילי: **ומה שעליהן.** כגון אם ליפוס זהב וכסף אסור שנאמר לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך ואע"ג דאינהו לאו עבודת כוכבים מקרו ולא מתסרי גזירת הכתוב היא [א] (ב)(שהרים וגבעות שהן קרקע עולם אין בהן כח לאסרן אבל (ג) עבודת כוכבים מיהא הוי) דתלוש שעליהם כתלוש של שאר עבודת כוכבים שנאמר לא תחמוד עליהם על כל שהן נעבדין משמע ועל כרחנו אנו צריכין לפרש דלאו עבודת כוכבים מיקרו דאמרינן בהשוחט (חולין דף מ.) הא דאמר להר והא דאמר לגבעה דהר שהשוחט לשם הר לא מיקרי זבחי מתים (ד) והא דתניא לקמן (ה) ועובדיהם בסייף משום האי טעמא הוא דאע"ג דלאו עבודת כוכבים מינהו לענין איתסורי עובדיהם מיהא לשם עבודת כוכבים עבדי להו ולעבודת כוכבים מיכווני (ו) חייב דהוא דומיא דמחובר ד)(בפרק בתרא (דף נד)): **ר' יוסי הגלילי אומר.** הרי המקרא מלמדנו שהמחובר אינו נאסר שנא' אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגוים ופסיליהם שעל ההרים קרויים אלהיהם ולא ההרים קרויים אלהיהם. ומאחר שהוא כן ומפני מה אשירה אסורה ולא דרשינן נמי תחת כל עץ רענן (ז) אלהיהם ולא עץ רענן אלהיהם והלא אילן מחובר הוא ולמה אסרו הכתוב דכתיב (ח) ואשריהם תגדעון: **מפני שיש בהן הפיסת ידי אדם.** (ט) שאדם נטעו: **אר"ע אני אוכין [ואדון] לפניך.** אפרש ואדון לפניך (י) שאין לנו לדרוש מיעוטא מתחת עץ רענן שלא נאמר אלא למסור להם סימני מקום שרגילין אמוריים לעבוד שם עבודת כוכבים כדי שיחפשו ישראל שם ויבערום ומיעוטא דהרים וגבעות מיהא מינה ממעטינן ממשמעותיה דקרא שלא יהא נאבד את ההרים אבל כל עץ רענן יהא לנו לאבד במקום אחר ואשריהם תשרפון באש (יא) והכא לא נקיט ליה אלא משום סימנא: **גמ' ורבי יוסי הגלילי היינו תנא קמא.** בין למר בין למר הרים וגבעות שרו: **תנא קמא סבר ציפוי הר אינו כהר ומיתסר.** דכתיב לא תחמוד כסף עליהם כל שעליהם: **ורבי יוסי סבר ציפוי הר.** בטל לגבי הר וכיון דהר לאו עבודת כוכבים ציפוי נמי לא מיתסר ועליהם דקרא אפסילי אלהיהם תלושין קאי: **רב ששת אמר דכולי עלמא ציפוי הר אינו כהר.** ואסור ור' יוסי לטפויי אתנא קמא קאתי למיתסר: אילן

מתים היכא ששוחט להר כיון שהוא רחוק מן ההר קצת דאפי' כי הוו רחוק קצת מן ההר מאי הוי הא קאמר בפירוש דלשם הר קא שחיט ואע"ג מתכוין הוא לעבודת כוכבים לכן נראה לר"י כלשון ראשון של רש"י דולאו לאו עבודת כוכבים מיקרי כדאמרינן בהשוחט (חולין דף מ.) ותקרובתן מותרת ולא דמי לפעור דכתיב ביה ויאכלו זבחי מתים דהוא תלוש הוה והשתא נמי ניחא הא דאמרינן לקמן דשרו לגבוה כיון שאין שם עבודת כוכבים עליהם כלל והוי כאילו לא נעבדו: **אמר** ר"ע אני אובין ואדון לפניך. לכאורה משמע הכא דר' יוסי הגלילי היה זקן מר"ע וגם בפרק בתרא דגיטין (דף פג.) ברים מזכיר ליה קודם ר"א בן עזריה ור"ע ותימה דאמרינן בסוף אחזהו מקומן (זבחים דף מ.) גבי ר"ט ור"ע והיה שם תלמיד אחד שבא (יב) לפני חכמים תחילה ור' יוסי הגלילי שמו ואמרינן נמי בעירובין (דף נג.) שאמרה לו ברורית דביתהו דר"מ שהיה מתלמידי בתראי של ר"ע גלילי (גלילי) שוטה ונראה דתלמיד חבר היה לו ר' יוסי הגלילי לר"ע ורך ממנו בשנים היה ואע"ג שמזכירו בפרק בתרא דגיטין מקמי ר"ע לא קשיא דכמו כן מזכיר באגדת הפסח ר"ע קודם ר"ט שהיה רבו כדמשמע בפ"ט דכתובות (דף פד:) [ועי' היטיב תוס' כתובות קה. ד"ה דמשיב ותוס' סוטה ד. ד"ה בן עזאי]: **כל** מקום **שאתה מוצא** הר גבוה בו'. בירושלמי פריך מנלן הבחירה ומסיק ע"פ נביא נבוה שם: **תנא** קמא סבר **ציפוי** הר אינו כהר ומיתסר. ולא"ת מ"ש לציפוי הר אסור יותר מתקרובתו דשרי כדפריש"ת לעיל וי"ל דמיירי הכא בציפוי הנעבד אגב ההר ולכך אסור לת"ק ור' יוסי הגלילי סבר דחשבינא ליה למחובר כהר עצמו ושרי ואם תאמר אמאי מייתי ת"ק קרא דלא תחמוד לאסור ציפוי הא לא מייתי קרא אלא בנוי עבודת כוכבים וי"ל דהכי קא מייתי דכי היכי דנוי עבודת כוכבים אסרי מטעם תלוש ואע"ג דאיכא בהו חדא לטיבותא דאינו נעבד הכי נמי מתסרי ציפוי הר הנעבדים אע"ג דאיכא חדא לטיבותא שהם נעבדים ממובחרים אי נמי י"ל דקרא אסמכתא בעלמא וא"ת מאי האי דציפוי הר אסור ותקרובתו שרא ואילו נעבד דבעלי חיים הוי איסורא כדמשמע ריש פרק כל האסורים בתמורה (דף כח:) (יג) דאמרינן התם מתקיף לה רב חיננא טעמא דרבייה קרא לציפוי דבעלי חיים ממן הנקר להוציא הנעבד הא לא רבייה קרא ציפוי מותר לגבוה והכתיב ואבדתם משמע מדלא מייתי קרא אלא לגבוה הא להדיוט מותר ואע"ג דתקרובת בעלי חיים אסור כדמשמע בפ"ב דחולין (דף מ.) ואומר ר"י דציפוי דתמורה מיירי דאינו נעבד ואינו עשוי אלא לנוי בעלמא א"נ איכא למימר דהוא דתמורה אתיא כר' יוסי הגלילי דשרי ציפוי הר ואפי' נעבד ונראה לר"י דלרמי בר חמא כולהו תנאי דמתניתין אית להו אילן שנטעו ולבסוף עבדו אסור (ו) ר' יוסי הגלילי דאמרינן לקמן (עמוד ב) וא"ק ממיר טפי ואוסר אפי' ציפוי של הר ולר"ע נמי אסור דאי שרי א"כ ר"ע היכי דרש דעץ רענן אתא לימא דאתא למימר ולא עץ רענן אלהיהם כגון אילן שנטעו ולבסוף עבדו אלא ודאי אסור: **ורבי** יוסי הגלילי סבר **ציפוי** הר מותר. ואם תאמר הא אמרינן בכולי תלמודא (יד)תנא בתרא לטפויי אתי וי"ל דשאני הכא דקרא דאייתי תנא קמא דלא תחמוד משמע שפיר לאסור ציפוי הר:

והכא

מתני' (א)הנכרים העובדים את ההרים ואת הגבעות הן מותרין ומה שעליהן אסורין שנאמר [1]לא תחמוד כסף וזהב עליהם ר' יוסי הגלילי אומר [2]אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם אלהיהם על הגבעות ולא הגבעות אלהיהם ומפני מה אשירה אסורה [3]מפני שיש בה תפיסת ידי אדם וכל שיש בה תפיסת ידי אדם אסור אר"ע אני אובין ואדון לפניך כל מקום שאתה מוצא הר גבוה וגבעה נשאה ועץ רענן דע שיש שם עבודת כוכבים: **גמ'** ורבי יוסי הגלילי היינו תנא קמא אמר רמי בר חמא אמר ריש לקיש צפוי הר כהר איכא בינייהו תנא קמא סבר צפוי הר אינו כהר [4]ומיתסר ור' יוסי הגלילי סבר צפוי הר הרי הוא כהר רב ששת אמר דכולי עלמא צפוי הר אינו כהר

אלהיהם על ההרים. פרש"י כפי' אחרים וזה לשונו הן מותרין ההרים עצמם מותרים לזריעה ולחלוב אבנים מהם דמחובר לא מיתסר כדדרש ליה ר' יוסי הגלילי מאלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם ומה שעליהם כגון אם ליפוס בכסף וזהב אסורין שנאמר לא תחמוד כסף וזהב וגו' ואף על גב דאינהו לאו עבודת כוכבים מיקרו ולא מתסרו גזירת הכתוב היא שיהא תלוש שעליהם כתלוש של שאר עבודת כוכבים דכתיב לא תחמוד כסף וזהב עליהם על כל מה שהם עובדים משמע וע"כ צריכין אנו לפרש דלא מקרו עבודת כוכבים דאמרי' בהשוחט (חולין מ. ושם ד"ה הא) הא דאמר להר הא דאמר לגבעה דהר שהשוחט לשם הר לא מיקרי זבחי מתים והא דתניא לקמן ועובדיהם בסייף משום האי טעמא הוא דאע"ג דלאו עבודת כוכבים מינהו לענין איתסורי עובדיהם מיהא עבודת כוכבים קרו להו ולעבודת כוכבים מיכווני (ה) דהוא דומיא דמחובר כפ"ב ע"ל והקשה ר"ת לפירוש זה דכיון דלא מקרי עבודת כוכבים ותקרובתן מותרת א"כ אמאי יענשו עובדיהם סייף הא אין זה עובד אלהים אחרים לכן נראה לר"ת דולאי עבודת כוכבים מיקרו ותקרובתן אסורה ולכך עובדיהם בסייף והא דדרשינן ולא ההרים אלהיהם אלא אחד מתבדלין כלומר שאין ראוי לעקור ההרים והא דאמרינן בהשוחט דכיון דאמר להר אינו קרוי זבחי מתים ואינו אסור היינו כששוחט רחוק מן ההר שאז אין מתכוין לשם עבודת כוכבים וקרוב לפירוש זה מצאתי בפי' אחרים דרש"י ז"ל ומה שעליהם כגון אם ליפוס זהב וכסף אסור שנאמר לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך ואע"ג דאינהו לא מיתסרי גזירת הכתוב הוא שההרים וגבעות שקרקע עולם אין בהם כח לאוסרם אבל עבודת כוכבים הוו ותלוש (ו) שלהם כתלוש של שאר עבודת כוכבים ומדע לך דעבודת כוכבים מיקרו דהא תניא לקמן ועובדיהם בסייף ואם לאו עבודת כוכבים מינהו עובדיהם אמאי נהרגין ובתמורה (דף כח:) מוקי לה להאי לא תחמוד אבעלי חיים דהוו דומיא דמחובר דעכ"ל ולפי זה קשה לר"י מדאמרינן לקמן בפירקין (דף מו:) א"ל רב הונא ברייה דרב יהושע לרבא אי חילוף ומה נעבד שאסור בתלוש להדיוט מותר במחובר לגבוה שנאמר אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם לא שנא הדיוט ולא שנא לגבוה ואי ס"ד דעבודת כוכבים מיקרו היכי דייק דשרי לגבוה אי משום דאין נאסר להדיוט הרי בעלי חיים דאינן נאסרים להדיוט ואפ"ה אסירי לגבוה ועוד קשה מה שפי' ר"ת (ז) דהר אינו קרוי זבחי מתים היכא ששוחט להר כיון שהוא רחוק מן ההר קצת דאפי' כי הוו רחוק קצת מן ההר מאי הוי הא קאמר בפירוש דלשם הר קא שחיט ואע"ג מתכוין הוא לעבודת כוכבים לכן נראה לר"י כלשון ראשון של רש"י דולאו לאו עבודת כוכבים מיקרי כדאמרינן בהשוחט (חולין דף מ.) ותקרובתן מותרת ולא דמי לפעור דכתיב ביה ויאכלו זבחי מתים דהוא תלוש הוה והשתא נמי ניחא הא דאמרינן לקמן דשרו לגבוה כיון שאין שם עבודת כוכבים עליהם כלל והוי כאילו לא נעבדו: **אמר** ר"ע אני אובין ואדון לפניך. לכאורה משמע הכא דר' יוסי הגלילי היה זקן מר"ע וגם בפרק בתרא דגיטין (דף פג.) ברים מזכיר ליה קודם ר"א בן עזריה ור"ע ותימה דאמרינן בסוף אחזהו מקומן (זבחים דף מ.) גבי ר"ט ור"ע והיה שם תלמיד אחד שבא (יב) לפני חכמים תחילה ור' יוסי הגלילי שמו ואמרינן נמי בעירובין (דף נג.) שאמרה לו ברורית דביתהו דר"מ שהיה מתלמידי בתראי של ר"ע גלילי (גלילי) שוטה ונראה דתלמיד חבר היה לו ר' יוסי הגלילי לר"ע ורך ממנו בשנים היה ואע"ג שמזכירו בפרק בתרא דגיטין מקמי ר"ע לא קשיא דכמו כן מזכיר באגדת הפסח ר"ע קודם ר"ט שהיה רבו כדמשמע בפ"ט דכתובות (דף פד:) [ועי' היטיב תוס' כתובות קה. ד"ה דמשיב ותוס' סוטה ד. ד"ה בן עזאי]: **כל** מקום **שאתה מוצא** הר גבוה בו'. בירושלמי פריך מנלן הבחירה ומסיק ע"פ נביא נבוה שם: **תנא** קמא סבר **ציפוי** הר אינו כהר ומיתסר. ולא"ת מ"ש לציפוי הר אסור יותר מתקרובתו דשרי כדפריש"ת לעיל וי"ל דמיירי הכא בציפוי הנעבד אגב ההר ולכך אסור לת"ק ור' יוסי הגלילי סבר דחשבינא ליה למחובר כהר עצמו ושרי ואם תאמר אמאי מייתי ת"ק קרא דלא תחמוד לאסור ציפוי הא לא מייתי קרא אלא בנוי עבודת כוכבים וי"ל דהכי קא מייתי דכי היכי דנוי עבודת כוכבים אסרי מטעם תלוש ואע"ג דאיכא בהו חדא לטיבותא דאינו נעבד הכי נמי מתסרי ציפוי הר הנעבדים אע"ג דאיכא חדא לטיבותא שהם נעבדים ממובחרים אי נמי י"ל דקרא אסמכתא בעלמא וא"ת מאי האי דציפוי הר אסור ותקרובתו שרא ואילו נעבד דבעלי חיים הוי איסורא כדמשמע ריש פרק כל האסורים בתמורה (דף כח:) (יג) דאמרינן התם מתקיף לה רב חיננא טעמא דרבייה קרא לציפוי דבעלי חיים ממן הנקר להוציא הנעבד הא לא רבייה קרא ציפוי מותר לגבוה והכתיב ואבדתם משמע מדלא מייתי קרא אלא לגבוה הא להדיוט מותר ואע"ג דתקרובת בעלי חיים אסור כדמשמע בפ"ב דחולין (דף מ.) ואומר ר"י דציפוי דתמורה מיירי דאינו נעבד ואינו עשוי אלא לנוי בעלמא א"נ איכא למימר דהוא דתמורה אתיא כר' יוסי הגלילי דשרי ציפוי הר ואפי' נעבד ונראה לר"י דלרמי בר חמא כולהו תנאי דמתניתין אית להו אילן שנטעו ולבסוף עבדו אסור (ו) ר' יוסי הגלילי דאמרינן לקמן (עמוד ב) וא"ק ממיר טפי ואוסר אפי' ציפוי של הר ולר"ע נמי אסור דאי שרי א"כ ר"ע היכי דרש דעץ רענן אתא לימא דאתא למימר ולא עץ רענן אלהיהם כגון אילן שנטעו ולבסוף עבדו אלא ודאי אסור: **ורבי** יוסי הגלילי סבר **ציפוי** הר מותר. ואם תאמר הא אמרינן בכולי תלמודא (יד)תנא בתרא לטפויי אתי וי"ל דשאני הכא דקרא דאייתי תנא קמא דלא תחמוד משמע שפיר לאסור ציפוי הר:

והכא

מסורת הש"ס

(א) רש"א מ"ז, ב) [מהליס קון], ג) [דף מו.], ד) כפ"ל אינו, ה) [דכרים יב], ו) [שם ז], ז) [שם יב], ח) [בבבא בתרא נג.]:

תורה אור השלם

1. פְּסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּשְׂרְפוּן בָּאֵשׁ לֹא תַחְמֹד כֶּסֶף וְזָהָב עֲלֵיהֶם וְלָקַחְתָּ לָּךְ פֶּן תִּוָּקֵשׁ בּוֹ כִּי תוֹעֵבַת יְיָ אֱלֹהֶיךָ הוּא: דברים ז כה

2. אַבֵּד תְּאַבְּדוּן אֶת כָּל הַמְּקֹמוֹת אֲשֶׁר עָבְדוּ שָׁם הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אַתֶּם יֹרְשִׁים אֹתָם אֶת אֱלֹהֵיהֶם עַל הֶהָרִים הָרָמִים וְעַל הַגְּבָעוֹת וְתַחַת כָּל עֵץ רַעֲנָן: דברים יב ב

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ומה שעליהן וכו' אין בהן כח לאסרן אבל תלוש שעליהם כתלוש כל"ל ומיהו עבודת כוכבים מיהא הוי נמחק: (ב) בא"ד עובדיהם מיהא לשם עבודת כוכבים עבדי להו ולעבודת כוכבים מיכווני ובתמורה מוקי לה להאי לא תחמוד אבעלי חיים דהוה דומיא דמחובר: (ג) ד"ה מפני וכו' כשאדם נטעו: (ד) ד"ה אר"ע וכו' לפניך אחר שאין לנו לדרוש וכו' וגבעות מיהא ממעטינן כל"ל ומיהא מינה נמחק: (ה) תוס' ד"ה אלהיהם וכו' עבודת כוכבים קרו להו ולעבודת כוכבים מיכווני ובתמורה מוקי לה להאי לא תחמוד אבעלי חיים דהוו דומיא דמחובר דעכ"ל והקשה ר"מ כל"ל ומיהא בפ"ב נמחק: (ו) בא"ד ותלוש שעליהם כתלוש של שאר עבודת כוכבים: (ז) בא"ד מה שפי' ר"ת דהא דאינו קרוי זבחי מתים היכא ששוחט להר כגון שהוא רחוק: (ח) ד"ה אמר וכו' תלמיד אחד שבא לבית המדרש לפני חכמי': (ט) ד"ה תנא קמא וכו' בתמורה דאמרינן כל"ל ואות כ' נמחק: (י) בא"ד שנטעו ולבסוף עבדו אסור כדאמרינן לקמן לר' יוסי בר' יהודה וס"ק ממיר עפי כל"ל ומיהו רבי יוסי הגלילי נמחק:

הגהות הגר"א

(א) רש"י ד"ה ומה שעליהם. שהרים וגבעות שהן קרקע עולם אין בהם כח לאסרן אבל עבודת כוכבים מיהא הוי. כל זה נמחק וכ"כ זהו לפי' אחרים ועי' תוס' (עמ"ס רבינו ביו"ד סי' קמה ס"ק ה):

עין משפט נר מצוה

מז א ב מיי' פ"ח מהל' עבודת כוכבים הל' ו ג סמג לאוין קמח טוש"ע יו"ד סימן קמה סעיף ו: מח ג מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף ב:

רבינו חננאל

כוס זה לעבודת כוכבים לא אמר כלום שאין הקדש לעבודת כוכבים ואני אומר אינה גנובה נהי דלא אתסר נוי מיהא איכא: **מתני'** הנכרים העובדים את ההרים ואת הגבעות הן מותרין ומה שעליהן אסורין שנאמר לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך מה שעליהם אסור. ר' יוסי הגלילי אומר אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם. ר'. ואמרינן ר' יוסי הגלילי היינו תנא קמא. ואמר

והכא באילן שנטעו ולבסוף עבדו קא מיפלגי. רש"י תפס שיטתו בכולה שמעתין דקרי נטעו ולבסוף עבדו היכא שנטעו גרעין אבל בנטעו אילן לכ"ע אסור והכא קמיפלגי בנטעו גרעין דת"ק סבר דכיון שנטעו גרעין שלא לשם אשירה אין זו תפיסת ידי אדם ור' יוסי הגלילי סבר נטעו גרעין נמי אסור דלא דמי להר שלא היה בו תפיסה כלל אבל הכא היה בו תפיסה בשעת נטיעה וכמה תשובות יש חדא דבי קאמר בסמוך לרבנן ואשריהם תשרפון באש מבעיא ליה לאילן שנטעו מתחילה לכך אמאי לא קאמר לאילן שנטעו אילן ולא גרעין ועוד קשה לאמרינן גבי הנכרים העובדים הורעים ואת הירקות דאמר לך מני ר' יוסי בר' יהודה ופריך ולוקמה באילן שנטעו מתחילה לכך ורבנן ואמאי לא פריך לוקמיה בנטעו אילן ודברי הכל ועוד קשה דאמר רב לקמן בפרקין המשתחוה לבית אסרו לומר דאפי' בתלוש ולבסוף חברו אסור והשתא מאי איריא דנקט בית אפילו אילן נמי שהוא מחובר גמור אסור היכא דהוי דומיא לבית כגון שנטעו אילן דהוי תלוש ולבסוף חברו ולשמעינן אילן וכ"ש בית לכן נראה לפרש דודאי כשנטעו גרעין לכ"ע שרי דאין זה תפיסת יד אדם והכא בנטעו אילן קמיפלגי דלרבנן אינו אסור משום תפיסת יד כיון שלא נטעו מתחילה לכך דהשרשת הקרקע מבטלת התפיסה והשתא ניחא דנקט רב לקמן המשתחוה לבית דאילו אילן כי האי גוונא כיון שהוא מושרש בקרקע תשיב מחובר גמור ומ"מ היכי מצי אמר ר"ע דקרא אתא לסימנא בעלמא אמאי לא דרש לקרא דכל עץ רענן ולא עץ רענן אלהיהם לאילן כשנטעו גרעין דלכ"ע שרי אי נמי אף לפי' רש"י לאילן שעלה מאליו דדברי הכל מותר כדפי' הוא לקמן בשמעתין גבי הלד השוה וי"ל דלהני לא צריך קרא דודאי שרו דלא נפקי מכלל הריס כיון שלא היה בהם תפיסת ידי אדם מעולם ואף על גב דכתיב נטעות ולא אמרינן דלא נפקי מכלל הריס לא קשיא דאורחא דקרא הוא למיכתב הריס וגבעות בהדי הדדי:

ורבי יוסי הגלילי סבר אילן שנטעו ולבסוף עבדו אסור. תימה מאי קאמר ר' יוסי הגלילי בתמיתין מפני מה אשרה אסורה משמע שר"ל דמן הדין היה לנו להתירה והיאך (ח) הא לדידיה אמרינן בסמוך דכתב תרי קראי לאסור אילן אפילו נטעו ולבסוף עבדו וי"ל דהא דנעי מפני מה אשרה אסורה לאו משום דהדעת נוטה להתיר אלא ה"ק מפני מה אשרה אסורה יותר מהריס וגבעות ואי לאו דאיכא טעמא באשרה הוה אמינא גלי קרא דאילנות אסירי וה"ה הריס וגבעות והוה אמינא דלא דרשי' ההריס אלהיהם: **הנח** ודדוף **ואח"כ** שרוף. מדרב יוסף לא נפקא (ט) דהא אתגדעון ואתשרפון סמיך דאי מונתאתם הוה אמינא הנח דוקא דגזירת הכתוב היא שאין צריך לבערו מדלא כתב בהו שריפה אבל כיון דבאשרה חזינא שתי בעירות אמרינן נמי התם דונתאתם קודם כיבוש כתיב ולאחר כיבוש בעי שריפה לשון רש"י:

אמר

והכא באילן שנטעו ולבסוף עבדו מותר ורבי יוסי הגלילי סבר אילן שנטעו ולבסוף עבדו אסור ממאי מדקתני סיפא מפני מה אשירה אסורה מפני שיש בה תפיסת ידי אדם וכל שיש בו תפיסת ידי אדם אסור וכל שיש בו תפיסת אדם לאתויי מאי לאו לאתויי אילן שנטעו ולבסוף עבדו [6] ואף רבי יוסי בר' יהודה סבר אילן שנטעו ולבסוף עבדו אסור דתניא רבי יוסי בר' יהודה אומר מתוך שנאמר [1] אלהיהם על ההרים [2] ולא ההרים אלהיהם אלהיהם על הגבעות ולא גבעות אלהיהם שומע אני תחת כל עץ רענן אלהיהם ולא [6] רענן אלהיהם ת"ל [2] ואשריהם תשרפון באש אלא תחת כל עץ רענן ל"ל ההוא לכדר"ע הוא דאתא דאר"ע אני אובין ואדון לפניך כל מקום שאתה מוצא הר גבוה וגבעה נשאה ועץ רענן דע שיש שם עבודת כוכבים ורבנן האי ואשריהם תשרפון באש מאי עבדי ליה מיבעי ליה [2] לאילן שנטעו מתחילה לכך ור' יוסי בר' יהודה נמי מיבעי ליה להכי ה"נ אלא אילן שנטעו ולבסוף עבדו מנא ליה נפקא ליה [3] מואשריהם תגדעון [3] איזהו עץ שגידועו אסור ועיקרו מותר הוי אומר אילן שנטעו ולבסוף עבדו והא ואשריהם תשרפון באש קא נסיב לה תלמודא אילו לא נאמר קאמר אילו לא נאמר תשרפון באש הייתי אומר [3] אשריהם תגדעון באילן שנטעו מתחילה לכך השתא דכתיב ואשריהם תשרפון באש אייתר ליה ואשריהם תגדעון לאילן שנטעו ולבסוף עבדו ורבנן האי ואשריהם תגדעון מאי עבדי ליה לכדר' יהושע בן לוי דא"ר יהושע בן לוי גידועי עבודת כוכבים קודמין לכיבוש ארץ ישראל כיבוש ארץ ישראל קודם לביעור עבודת כוכבים דתני רב יוסף [2] ונתצתם את מזבחותם והנח ושברתם את מצבותם והנח והנה ס"ד שריפה בעי אמר רב הונא [3] רדוף ואח"כ שרוף ור' יוסי בר' יהודה האי סברא מנא ליה נפקא ליה [1] מאבד תאבדון אבד ואח"כ תאבדון ורבנן הא מיבעי ליה לעוקר עבודת כוכבים [2] שצריך לשרש אחריה ורבי יוסי בר' יהודה לשרש אחריה מנא ליה נפקא ליה [2] מואבדתם את שמם מן המקום ההוא ורבנן [7] ההוא [7] לכנות לה שם דתניא ר"א אומר מנין לעוקר עבודת כוכבים שצריך לשרש אחריה ת"ל ואבדתם את שמם

אמר

אילן שנטעו. אלא לשם אשירה ולבסוף עבדו דשמעיה לת"ק דאמר הריס וגבעות שרו ה"ה כל כיולא בהן שמוכרין ולא היתה תמילתו לעבודת כוכבים ואיזו היא אשירה אסורה שנטעו מתחילה לכך דתפיסת יד אדם אינו כלום אא"כ היא לשם עבודת כוכבים אבל נטעו גרעין שלא לשם אשירה אין זו תפיסת ידי אדם הואיל וההיא שעתא לאו דעתיה לעבודת כוכבים היה וממעטי ליה מתחת כל עץ רענן (ט) ולא עץ עצמו ואמר ר' יוסי הגלילי למימר אילן שנטעו גרעין אפי' שלא לשם אשירה ולבסוף עבדו אסור דלא דמי להר שהרי יש בה תפיסת ידי אדם בנטיעה הילכך תוספתו אסור אבל עיקרו קודם שהשתמוה לו מודה דשרי כדלקמן (דף מח.): **ממאי.** שמעינן דר' יוסי אסר אילן שנטעו ולבסוף עבדו (ד): הא דמיהדר ותני **כל שיש בו תפיסת יד וכו' לאתויי מאי:** [1] **סלמוד לומר ואשריהם תשרפון.** ולקמן (דף מח.) מפרש ממאי דבנטעו ולבסוף עבדו קאי: **ר' יוסי בר' יהודה סבר אילן שנטעו ולבסוף עבדו אסור.** מדקאמר דלא דרשינן ולא עץ רענן אלהיהם דאי קסבר אילן שנטעו ולבסוף עבדו שרי לדרוש תחת כל עץ רענן ולמישרייה והכי מיבעי ליה למיתני מתוך שנאמר ולא עץ רענן אלהיהם שומע אני כל האשרות מותרות ת"ל ואשריהם תשרפון וגו': **לכדר"ע.** דכיון דלא מצינן למידרשיה דהא כתיב ואשריהם תשרפון מוקמינן ליה לסימנא אבל קמאי למיעוטא דרשינן: **גידועו.** מה שהחליף אחרי כן דקאמר תגדעון מכלל דעיקרו עוזב בקרקע והיכה ממנה: **והא ואשריהם תשרפון באש** (ה) **נסיב.** רבי יוסי בר' יהודה תלמודא למלתיה ולמיסר אילן שנטעו ולבסוף עבדו: **בלשון אילו לא נאמר.** קא נסיב לה למלתיה למיסר אילן שנטעו ולבסוף עבדו: **וה"ק אילו לא נאמר ואשריהם תשרפון באש.** לאילן שנטעו מתחלה הייתי אומר ואשריהם תגדעון למיסרייה הוא דאתי אבל אילן שנטעו ולבסוף עבדו שרי תלמוד לומר ואשריהם תשרפון באש לאילן שנטעו מתחלה לכך ואייתר ליה ואשריהם תגדעון לאילן שנטעו ולבסוף עבדו: **ורבנן.** דאמרי כל האילן מותר: **האי ואשריהם תגדעון.** שעיקרו (ו) מונח בארץ במאי אוקמי ליה אי באילן שנטעו מתחלה לכך כולה אסור: **מיבעי ליה לכדר' יהושע וכו'.** גידוע זה לא להתיר עיקרו אלא שיגדעו מיד בכניסתם ולאחר כיבוש יתפשו אחריהם לשרשם ולבערם: **גידועי עבודת כוכבים קודמין לכיבוש א"י.** בכניסתן נצטוו לגדעם מיד ולאחר כיבוש ישרשו אחריהם: **והנח.** מדלא כתב ישרוף: **שריפה בעי.** דהא אתי לידי תקלה ועוד כתיב אחרינא פסלי אלהיהם תשרפון (ז):

הנח. עד שתרדוף ותכלה את העובדי כוכבים ואח"כ שרוף: **האי סברא מנליה.** מדרב יוסף לא נפקא דהוא גופיה אתגדעון ואתשרפון קא סמיך דאי מונתאתם הוה אמינא הנח דוקא דגזירת הכתוב היא שאין צריך לבער מדלא כתב בהו שריפה אבל (ו) בשאר כיון דחזינן בה שני ביטולין אמרינן נמי התם דונתאתם קודם לכיבוש כתיב ולאחר כיבוש בעי שריפה: **ואח"כ תאבדון.** אלמא יש שהות הפסק ביניתיים:

בית

עין משפט נר מצוה

מט א מיי' פ"ח מהל' עבודת כוכבים הל' ג סמג לאוין קמח טור ש"ע י"ד סימן קמה סעיף ה:
נ ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף ו:
נא ג ד טוש"ע י"ד סי' קמו סעיף טו:

רבינו חננאל

רב ששת אילן שנטעו ולבסוף עבדו איכא ביניהו תנא קמא אמר אילן שנטעו ולבסוף עבדו מותר ר' יוסי הגלילי אומר אסור. ודייק מדקתני ר' יוסי הגלילי אומר מפני מה האשרה אסורה מפני שיש בה תפיסת יד בני אדם. וכל שיש בה תפיסת יד בני אדם לאתויי אילן שנטעו ולבסוף עבדו. ואף ר' יוסי בר' יהודה סבר אילן שנטעו ולבסוף עבדו אסור. דתני' ר' יוסי בר' יהודה אומר מתוך שנאמר אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם שומע אני תחת כל עץ רענן אלהיהם ולא עץ רענן אלהיהם ת"ל ואשריהם תשרפון באש א"כ תחת כל עץ רענן למה לי ההוא לכדרבי עקיבא דאמר אני אהיה אובין לפניך כ"מ שאתה מוצא הר גבוה וגבעה נשאה ועץ רענן דע שיש שם עבודת כוכבים. ורבנן דפליגי על ר' יוסי האי ואשריהם תשרפון באש מאי עבדי ליה. מבעי ליה לאילן שנטעו מתחלה לכך. ורבי יוסי נמי מבעי ליה להכי. ואמרינן אין הכי נמי אלא אילן שנטעו ולבסוף עבדו מנא ליה נפקא ליה מאשריהם תגדעון. איזהו שגידועו אסור ועיקרו מותר הוי אומר אילן שנטעו ולבסוף עבדו. ומקשינן והא ר' יוסי האי קרא קתני ונסיב ליה תלמודא ואשריהם תשרפון באש ואת מפקת ליה מואשריהם תגדעון. ופרקינן אילו לא נאמר ואשריהן תשרפון באש הייתי אומר ואשריהן תגדעון כו'. ורבנן האי ואשריהם תגדעון מאי דרשי ביה מיבעי להו לכדתניא גידוע לעבודת כוכבים קודם לכבוש ארץ ישראל וכבוש הארץ קודם לביעור עבודת כוכבים דתני רב יוסף ונתצתם את מזבחותם נתוץ והנח ודדוף ואחר כך חזור שרוף. סוגיא דשמעתא העוקר עבודת כוכבים צריך לשרש אחריה ולאבד שמה מן המקום ההוא לגמרי

מסורת הש"ס

1. אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגוים אשר אתם ירשים אתם את אלהיהם על ההרים והרמים ועל הגבעות ותחת כל עץ רענן: דברים יב ב
2. ונתצתם את מזבחתם ושברתם את מצבתם ואשרתם תשרפון באש ופסילי אלהיהם תגדעון ואבדתם את שמם מן המקום ההוא: דברים יב ג
3. כי אם כה תעשו להם מזבחותיהם תתצו ומצבתם תשברו ואשרים תגדעון ופסיליהם תשרפון באש: דברים ז ה

הגהות הב"ח

(ה) גמ' ולא עץ רענן: (כ) שם הייתי אומר ואשריהם: (ג) שם אמר רב הונא הנח ודדוף ואח"כ שרוף: (ד) רש"י ד"ה ממאי שמעינן וכו' ולבסוף עבדו מדקא מיהדר ותני וכל שיש בו כל"ל והד"ל ואחר ליבור זה כ"ל ד"ה ואף ר' יוסי בר' יהודה סבר אילן שנטעו וכו' ואח"כ ד"ה ת"ל ואח"כ ד"ה לכדר"ע: (ה) ד"ה והא ואשריהם תשרפון בלא קא נסיב תלמודא למלתיה דרבי יוסי בר' יהודה למיסר אילן וכו' עבדו הס"ד ואח"כ מ"ה אילו לא נאמר בלשון אילו: (ו) ד"ה האי וכו' שעיקרו יהא מונח: (ז) ד"ה האי סבר וכו' אבל כיון דחזינן בה באשרה שני ביטולין: (ח) תוס' ד"ה וכ' יוסי וכו' והילך נתירה הא לדידיה: (ט) ד"ה הנח וכו' לא נפקא דהוא גופיה אתגדעון וכו' קודם לכיבוש כתיב:

מוסף רש"י

ולא ההרים אלהיהם. שעובד את ההרים אינן נאסרים ההרים בכך (חולין מז.).

תורה אור השלם

1. אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגוים אשר אתם ירשים אתם את אלהיהם על ההרים ועל הגבעות ותחת כל עץ רענן: דברים יב ב
2. ונתצתם את מזבחתם ושברתם את מצבתם ואשרתם תשרפון באש ופסילי אלהיהם תגדעון ואבדתם את שמם מן המקום ההוא:
3. כי אם כה תעשו להם מזבחותיהם תתצו ומצבתם תשברו ואשרים תגדעון ופסיליהם תשרפון באש: דברים ז ה

(ו) [לקמן מו. מח.], (ב) [בהדרן מז.], (ג) [לקמן מח.], (ד) [במוסיה כח:], (ה) [דברים יב], (ו) [נ"ל אחר ד"ה ר' יוסי], (ז) [דברים ז].

בית גליא. (ד) לשון גובה גלי: **בית כריא.** לשון חפירה ושפלות: **ועובדיהן בסייף.** דבני נח נצטוו על עבודת כוכבים בסנהדרין (דף נו.) ואמרינן התם כל מיתה האמורה לבני נח איכא גלא סייף: **ולוקמה בזורעים שזרען מחמלה לך: ורבנן.** דאסורין ואפילו לרבנן: **שגדלדלו.** נעקרו מגליהן והשתמה עכו"ם להם: **בהמה תוכיח.** שאינה מחובר ואינה נאסרת בהשתמויה דמדאסר רחמנא נעבד לגבוה דכתיב מן הנקר[ה] ולא כל הנקר להוציא הנעבד בפרק שור שנגח (ב"ק דף מ:) מכלל דלהדיוט שרי דאי להדיוט אסור למה לי קרא לגבוה הא ממשקה ישראל כתיב[ו] מן המותר לישראל: **מבהמה בעלת מום.** דאינה נאסרת נמי אם השתמוה לה: **ומהר.** דכי פרכת מה לבהמה שכן בעלת חיים יוכיח הלכך תשיבא ולא מיתסרא הר יומיא מה להר שכן מחובר בהמה תוכיח וחזר הדין כו' הלד השוה שבהן שאין[ז] (ה) תפיסת יד אדם וזהו טעם עצמו להתיר שאין יכולין לתלות טעם היתרן בטעם אחר דאי אמרת היתרן משום מחובר הרי בהמה ואי משום חיים הרי הר ע"כ טעם היתרן משום דאין בהן תפיסת יד אדם שבדבר זה הושוו שניהן אף אני אביא כל השווין להן בדבר זה שיהו מותרין והשתא ליכא למיפרך שכן לא נשתנו מברייתן דהא בהמה נשתנית במום: **ומאילן יבש.** דנשתנה מברייתו ואפי' הכי לא מיתסר לרבנן דפליגי עליה דר' יוסי ברבי יהודה הלד השוה שבהן שאין בהם תפיסת יד אדם נשם עבודת כוכבים דתפיסה דטעיה דמעיקרא לא הוא תפיסה לרבנן דלאו אילן (ו) הוא ההוא שעתא שנטעו גרעין ור' יוסי בר' יהודה דחייב ליה תפיסה ואסר ליה משכחת לה באילן שעלה מאליו דאפילו לר' יוסי לא מיתסר כל זמן שלא עשה מעשה בגופו: **להכי כתיב שקץ תשקצנו.** בעבודת כוכבים לאתויי הנך דאע"ג דאתא מדינא להלד השוה להיתרא כדאמרן לא תייתינהו להיתרא וממשמעותא דקרא נפקא דמשמע כל דרשות שאתה דורש בעבודת כוכבים לא תדרשם אלא לשקץ ולאסור ואין לך להתיר בו אלא מה שהתיר לך הכתוב בפירוש: **כני רבי חייא.** יהודה ומזקיה שמן[ח]: **הוי מעשה.** (ו) דאכתי איכא תפיסת יד אדם. אלמא בני ר' חייא תפיסת יד בעו: **לעולם אימא לך בני ר' חייא.** הוא דאמרי דלא בעינן תפיסת יד בדבר תלוש (ח) ולא בבעלי חיים בין בעובד כוכבים בין בישראל ונאסרת מיד בהשתמאה: **והכא.** כגון שזקפה ולא השתמוה לה: **עבודת כוכבים של ישראל.** שהקיש ישראל לעבדה פלוגתא דר' ישמעאל וע"ע בפ' ר' ישמעאל (לקמן נא.): **ולמאן.** אליבא דמאן קבעי חזקיה למילתיה כיון דאיהו לא (ט) תפיסת ידי אדם בעי וחה לשם עבודת כוכבים העמידה בין הוי מעשה הרי קראה עבודת כוכבים ולמ"ד עבודת כוכבים של ישראל אסורה מיד הא נמי אסורה מיד ולמ"ד עד שיעבדוה הא לא פלחה ופשיטא דשריא: **לא גריכא כו'.** לעולם אליבא דמ"ד עד שיעבד קבעי ליה: **וכגון.** דהשתמוה לה עובד כוכבים אחר זקיפתו של ישראל ולא אמרינן הא לאו דעובד כוכבים הוא ואין יכול לאסור בהשתמואה דבר שאינו שלו וכדרב יהודה אמר שמואל כו' והאי מעשה דבעינן משום גילוי דעתא דאי לאו דגלי ישראל דעתיה לא הוה מיתסרא בהשתמואה דעובד כוכבים: (י) **אסורה.** אפילו למ"ד עד שיעבד ולא אמרינן הא לאו דעובד כוכבים הוא ואין יכול לאסור בהשתמואה דבר שאינו שלו דכיון דאומקמה ישראל גלי אדעתיה דיתמא ליה בעובדת כוכבים ומי פלח לה עובד כוכבים אליאבתיה קא עביד: **לגיבה.** בידי אדם נעשית ונאסרת לד"ה. והך זקיפה דנקט משום גלויי דעתא הוה אלא אי לא זקפתו ישראל לשם עבודת כוכבים לא מיתסרא דכיון דשל ישראל הוא לא נאסרת בהשתמואתו של עובד כוכבים שהרי אינה שלו והאי טעמא מפרשינן במלתיה דשמואל לקמן בפרק ר' ישמעאל (דף נג:). וה"נ לענין גלויי דעתא קבעי לה חזקיה ולא משום מעשה דבדבר תלוש ולאו בעלי חיים לא בעינא מעשה בגופו ונאסר מיד בהשתמואה לבני ר' חייא וקמיבעיא ליה לחזקיה (כ) דוקא לגיבה דמינכרא זקיפתה שרחבה יותר על עביה וכשהיא זקופה גראית גבוה ואיכא גלויי דעתא אבל בילה לא כו': (ל) **נעבד.** דבעלי חיים אסור לגבוה ואע"ג דשרי להדיוט וקמיבעיא ליה מי חייל שם נעבד על המחובר לאסרו לגבוה או לא: ואם אימא לך דבני ר' חייא הוא דאמרי ימינכון ליה יכו'.

אמר לו ר"ע והלא כבר נאמר אבד תאבדון. תימה הא מיצטריך לר"ע למדרש אבד ואחר כך תאבדון כר' יוסי בר' יהודה דקס בשיטת דר' יוסי הגלילי דלכאורה משמע דר"ע ס"ל בתמני' כר' יוסי הגלילי דא"ל אי (ל) אדון לפניך ומתוך פ"ה דמתני' נמי משמע הכי וי"ל דודאי ר"ע דמתני אליבא דר' יוסי הגלילי קאמר ליה לא ס"ל אכן ק"ל קמא דלעיל קאמר דלר' יוסי בר' יהודה מיבעי קרא גם כן לכדר"ע אלמא כוותיה דריש להו לקרא ויי"ל דה"ק ליה לכדאי עקיבא אליבא ר' יוסי הגלילי: **בהמה** תוכיח. פירוש דאפילו בהמה (מ) עצמה אינה נאסרת להדיוט אם לא עשה בה מעשה והא דאמרינן לקמן בפ' ר' ישמעאל (דף נד.) המשתמוה לבהמת חבירו לא אסרה ה"ה לשל עצמו והא דקאמר חבירו לגלויי דלף בשל חבירו אסרה בעשיית מעשה אי נמי קמ"ל דלף לגבוה לא אסרה כיון שאינה שלו: **מבהמה** תמה ומאילן יבש. כאן פרש"י מה שכתבתי לעיל דהוי נטעו ולבסוף עבדו דנטעו גרעין וזה לשונו ומאילן יבש דנשתנה מברייתו ואפ"ה לא מתסר לרבנן דפליגי עליה דר' יוסי ברבי יהודה הלד השוה שבהן שאין בהם תפיסת יד אדם בשם עבודת כוכבים דתפיסה דטעיה דמעיקרא לא הוא תפיסה לרבנן דלאו אילן הוא ההיא שעתא דנטעו גרעין ור' יוסי ברבי יהודה דחייב ליה תפיסה ואסר לא משכחת לה אלא באילן שעלה מאליו דאפילו לר' יוסי בר' יהודה לא מתסר כל זמן שלא עשה מעשה בגופו ע"ל ואי"ת בעלה מאליו נמי מ"מ אילן שלפני זה שיצא זה מגרעינו היה בו תפיסת ידי אדם וי"ל דהכ"ע באילן שעלה מאליו משמע ימי בראשית כגון יער ומיהו פירושו אי אפשר כדפרישי' לעיל:

יש

להשתחוות לה מהו קא סלקא דעתך להשתחוות לה והשתחוה לה וקא מיבעיא ליה האי זקיפתה אי הוי מעשה אי לא הוי מעשה אבל לא זקף לא מיתסרא ש"מ בני ר' חייא דשרו לא לעולם אימא לך בני רבי חייא דאסרי (כ) דהשתחוה לה אע"ג דלא זקפה אסורה והכא במאי עסקינן כגון שזקף ביצה להשתחוות לה ולא השתחוה לה ולמאן אי (ל) למאן דאמר עבודת כוכבים של ישראל אסורה מיד אסורה אי למאן דאמר עד שתיעבד הא לא פלחה לא צריכא כגון שזקף ביצה להשתחוות לה ולא השתחוה לה ובא עובד כוכבים והשתחוה לה (נ) כי הא דאמר רב יהודה אמר שמואל (מ) ישראל דשזקף לבינה להשתחוות לה ובא עובד כוכבים והשתחוה לה אסורה וקא מיבעיא ליה לבינה הוא דמינכרא זקיפתה אבל ביצה לא או דלמא לא שנא תיקו: בעי רמי בר חמא המשתחוה להר (מותר) אבנים הנחצבות כו' מותרות לבנות מהן מזבח אי לא

אמר לו ר"ע והלא כבר נאמר [1]אבד תאבדון אם כן מה ת"ל [2]ואבדתם את שמם מן המקום ההוא [3]לכנות לה שם יכול לשבח לשבח ס"ד אלא יכול לא לשבח ולא לגנאי ת"ל [3]שקץ תשקצנו ותעב תתעבנו כי חרם הוא הא כיצד [4]היו קורין אותה בית גליא קורין אותה בית כריא[5] עין כל עין קוץ תני תנא קמיה דרב ששת [6]העכו"ם העובדים את ההרים ואת הגבעות הן מותרין [7]ועובדיהן בסייף ואת הזרעים ואת הירקות הן אסורין ועובדיהן בסייף א"ל דאמר לך מני [8]רבי יוסי בר יהודה היא דאמר אילן שנטעו ולבסוף עבדו אסור ולוקמה [9] באילן שנטעו מתחלה לכך ורבנן לא ס"ד דקתני דומיא דהר מה הר שלא נטעו מתחלה לכך אף האי נמי שלא נטעו מתחלה לכך איתמר [10]אבני הר שנדלדלו בני רבי חייא ורבי יוחנן חד אמר אסורות וחד אמר [11]מותרות מ"ט דמ"ד מותרות כהר מה הר שאין בו תפיסת ידי אדם ומותר אף הני שאין בהן תפיסת ידי אדם ומותרין מה להר שכן מחובר בהמה תוכיח מה לבהמה שכן בעלת חיים הר יוכיח וחזר הדין לא ראי זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה הצד השוה שבהן שאין בהן תפיסת ידי אדם ומותר אף [12]כל שאין בהן תפיסת ידי אדם ומותר מה להצד השוה שבהן שכן לא נשתנו מברייתן אלא אתיא מבהמה בעלת מום ומהר ואי נמי מבהמה תמה ומאילן יבש ומאן דאסר להכי כתיב שקץ תשקצנו ותעב תתעבנו דאע"ג דאתיא מדינא להיתרא לא תתיא תסתיים דבני ר' חייא דשרו דבעי חזקיה זקף ביצה

בית גליא. (ד) לשון גובה גלי: **בית כריא.** לשון חפירה ושפלות: **ועובדיהן בסייף.** דבני נח נצטוו על עבודת כוכבים בסנהדרין (דף נו.) ואמרינן התם כל מיתה האמורה לבני נח איכא גלא סייף: **ולוקמה בזורעים שזרען מחמלה לך: ורבנן.** דאסורין ואפילו לרבנן: **שגדלדלו.** נעקרו מגליהן והשתמה עכו"ם להם: **בהמה תוכיח.** שאינה מחובר ואינה נאסרת בהשתמויה דמדאסר רחמנא נעבד לגבוה דכתיב מן הנקר[ה] ולא כל הנקר להוציא הנעבד בפרק שור שנגח (ב"ק דף מ:) מכלל דלהדיוט שרי דאי להדיוט אסור למה לי קרא לגבוה הא ממשקה ישראל כתיב[ו] מן המותר לישראל: **מבהמה בעלת מום.** דאינה נאסרת נמי אם השתמוה לה: **ומהר.** דכי פרכת מה לבהמה שכן בעלת חיים יוכיח הלכך תשיבא ולא מיתסרא הר יומיא מה להר שכן מחובר בהמה תוכיח וחזר הדין כו' הלד השוה שבהן שאין[ז] (ה) תפיסת יד אדם וזהו טעם עצמו להתיר שאין יכולין לתלות טעם היתרן בטעם אחר דאי אמרת היתרן משום מחובר הרי בהמה ואי משום חיים הרי הר ע"כ טעם היתרן משום דאין בהן תפיסת יד אדם שבדבר זה הושוו שניהן אף אני אביא כל השווין להן בדבר זה שיהו מותרין והשתא ליכא למיפרך שכן לא נשתנו מברייתן דהא בהמה נשתנית במום: **ומאילן יבש.** דנשתנה מברייתו ואפי' הכי לא מיתסר לרבנן דפליגי עליה דר' יוסי ברבי יהודה הלד השוה שבהן שאין בהם תפיסת יד אדם בשם עבודת כוכבים דתפיסה דטעיה דמעיקרא לא הוא תפיסה לרבנן דלאו אילן (ו) הוא ההוא שעתא שנטעו גרעין ור' יוסי בר' יהודה דחייב ליה תפיסה ואסר לא משכחת לה באילן שעלה מאליו דאפילו לר' יוסי בר' יהודה לא מתסר כל זמן שלא עשה מעשה בגופו ע"ל ואי"ת בעלה מאליו נמי מ"מ אילן שלפני זה שיצא זה מגרעינו היה בו תפיסת ידי אדם וי"ל דהכ"ע באילן שעלה מאליו משמע ימי בראשית כגון יער ומיהו פירושו אי אפשר כדפרישי' לעיל:

אמר לו ר"ע והלא כבר נאמר אבד תאבדון. תימה הא מיצטריך לר"ע למדרש אבד ואחר כך תאבדון כר' יוסי בר' יהודה דקס בשיטת דר' יוסי הגלילי דלכאורה משמע דר"ע ס"ל בתמני' כר' יוסי הגלילי דא"ל אי (ל) אדון לפניך ומתוך פ"ה דמתני' נמי משמע הכי וי"ל דודאי ר"ע דמתני אליבא דר' יוסי הגלילי קאמר ליה לא ס"ל אכן ק"ל קמא דלעיל קאמר דלר' יוסי בר' יהודה מיבעי קרא גם כן לכדר"ע אלמא כוותיה דריש להו לקרא ויי"ל דה"ק ליה לכדאי עקיבא אליבא ר' יוסי הגלילי: **בהמה** תוכיח. פירוש דאפילו בהמה (מ) עצמה אינה נאסרת להדיוט אם לא עשה בה מעשה והא דאמרינן לקמן בפ' ר' ישמעאל (דף נד.) המשתמוה לבהמת חבירו לא אסרה ה"ה לשל עצמו והא דקאמר חבירו לגלויי דלף בשל חבירו אסרה בעשיית מעשה אי נמי קמ"ל דלף לגבוה לא אסרה כיון שאינה שלו: **מבהמה** תמה ומאילן יבש. כאן פרש"י מה שכתבתי לעיל דהוי נטעו ולבסוף עבדו דנטעו גרעין וזה לשונו ומאילן יבש דנשתנה מברייתו ואפ"ה לא מתסר לרבנן דפליגי עליה דר' יוסי ברבי יהודה הלד השוה שבהן שאין בהם תפיסת יד אדם בשם עבודת כוכבים דתפיסה דטעיה דמעיקרא לא הוא תפיסה לרבנן דלאו אילן הוא ההיא שעתא דנטעו גרעין ור' יוסי ברבי יהודה דחייב ליה תפיסה ואסר לא משכחת לה באילן שעלה מאליו דאפילו לר' יוסי בר' יהודה לא מתסר כל זמן שלא עשה מעשה בגופו ע"ל ואי"ת בעלה מאליו נמי מ"מ אילן שלפני זה שיצא זה מגרעינו היה בו תפיסת ידי אדם וי"ל דהכ"ע באילן שעלה מאליו משמע ימי בראשית כגון יער ומיהו פירושו אי אפשר כדפרישי' לעיל:

יש

נב א מיי' פ"ט מהל' מלכים הלכה ג:
נג ב ג מיי' פ"ח מהל' עבודת כוכבים הלכה ב סמג לאוין מה עוש"ע י"ד סי' קמה סעי' ח:
נד ד מיי' שם הלכה ג סמג שם עוש"ע י"ד סי' קלט סעי' ח הגה"ה:
נה ה מיי' שם סמג שם:

תורה אור השלם

1. אבד תאבדון את כָּל הַמְּקֹמוֹת אֲשֶׁר עָבְדוּ שָׁם הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אַתֶּם יֹרְשִׁים אֹתָם אֶת אֱלֹהֵיהֶם עַל הֶהָרִים הָרָמִים וְעַל הַגְּבָעוֹת וְתַחַת כָּל עֵץ רַעֲנָן: דברים יב ב
2. וְנִתַּצְתֶּם אֶת מִזְבְּחֹתָם וְשִׁבַּרְתֶּם אֶת מַצֵּבֹתָם וַאֲשֵׁרִיהֶם תִּשְׂרֹפוּן בָּאֵשׁ וּפְסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תְּגַדְּעוּן וְאִבַּדְתֶּם אֶת שְׁמָם מִן הַמָּקוֹם ההוא: דברים יב ג
3. וְלֹא תָבִיא תוֹעֵבָה אֶל בֵּיתֶךָ וְהָיִיתָ חֵרֶם כָּמֹהוּ שַׁקֵּץ תְּשַׁקְּצֶנּוּ וְתָעֵב תְּתַעֲבֶנּוּ כִּי חֵרֶם הוּא: דברים ז כו

רבינו חננאל (המשך)

ומותר. אף אבנים הללו כך. ומקשינן מה להר שכן מחובר כולו תאמר באבני ההר שנדלדלו שאינן מחוברות בהמה תוכיח שאינה מחוברת בקרקע ומותרת לחולין: ודחינן מה לבהמה אינה נאסרת אם נעבדה בהנאה שכן בעלת חיים. תאמר באבנים שנדלדלו שאינן בנות חיים. הר יוכיח מה להר כו'. [מה להצד] השוה שבהן שכן לא נשתנו מברייתן. היתי מבהמה בעלת מום ומהר אי נמי מאילן יבש ומבהמה תמימה שהרי נשתנו. הבהמה נעשית בעלת מום והאילן יבש. ואע"פ שנשתנו ועבדם לא נאסרו. כך אבני הר שנדלדלו לא נאסרו. ומאן דאסר סבר אע"ג דמדינא שרו לא תשתרייה דכתיב ותעב תתעבנו כי חרם הוא. ג) ודייקי חזקיה בר' חייא זקף ביצה להשתחוות לה והשתחוה לה וקא איבעיא ליה הואי זקיפתא אי הוה תפיסת ידי אדם אי לא ש"מ בני ר' חייא הוא דאסרי ומיבעיא ליה כגון שזקף ביצה להשתחוות לה ולא השתחוה לה ובא עובד כוכבים והשתחוה לה דכדרב דאמר ישראל שזקף לבינה להשתחוות לה ובא עובד כוכבים והשתחוה לה אסרה. וקא מיבעיא ליה לבינה הוא דמינכרא זקיפתה אבל ביצה לא או דלמא לא שנא תיקו: בעי רמי בר חמא המשתחוה להר (מותר) אבנים הנחצבות כו' מותרות לבנות מהן מזבח אי לא

ג) גמרא דל"ל מדקתני זרעים והריס אלמא זרעים דומיא דהר וכו'. ד) גמרא דל"ל מייל הוא דשרו מדבני חזקיה זקף ביצה וכו' ש"מ בני חייא הוא דאסרו דחי דלעולם אימא לך דבני ר' חייא הוא דאסרי ימינכון ליה יכו'.

הגהות הב"ח

(א) גמ' ולוקמה בזרעים שזרען מחמלה לכן ורבנן:
(ב) שם בני ר' חייא דאסרי והשתחוה:
(ג) שם וכי הא דאמר:
(ד) רש"י ד"ה בית גליא גלי לשון גובה הס"ד:
(ה) ד"ה ומהר דכי וכו' שאין בהן תפיסת יד אדם חכו טעמו להיתרא וכו' ואי משום בעלת חיים:
(ו) ד"ה ומאילן וכו' דלאו אילן הוי הוא שעתא כשנטעו גרעין וכו' תפיסה ואסר לא משכחת לה אלא באילן שעלה מאליו דאפי' לרבי יוסי בר יהודה לא מיתסר:
(ז) ד"ה הוי מעשה דבהכי איכא: (ח) ד"ה לעולם וכו' בדבר תלוש דלאו בבעלי חיים:
(ט) ד"ה ולמאן וכו' דאיכו לא בעי תפיסת ידי אדם חה לשם: (י) ד"ה אסורה אפילו. נ"ב דבור זה מיותר: (כ) ד"ה לגיבה וכו' וקמיבעיא ליה לחזקיה אי נימא דוקא לגיבה:
(ל) תוס' ד"ה אמר וכו' דא"ל אי אובין ואדון לפניך וכו' מיבעי ליה קרא וכו' אליבא דרבי יוסי הגלילי: (מ) ד"ה בהמה וכו' בהמה של עצמו אינה נאסרת:

מוסף רש"י

בית כריא. בית הכפה לשון כרי שוחה (תמורה כח:). **להשתחוות לה.** ולא השתמוה לה, ובא עכו"ם והשתחוה לה אסורה. אע"פ שאינה שלו (לקמן נג:).

רבינו חננאל

שנאמר שקץ תשקצנו ותעב תתעבנו כי חרם הוא. הא כיצד אם היו קורין אותה בית גליא קורין אותה בית כריא. עין כל. עין קוץ: **תני** תנא קמיה דרב ששת העכו"ם העובדין את ההרים ואת הגבעות הן מותרין ועובדיהן בסייף. עובדי הירקות והזרעין הן אסורין ועובדיהן בסייף: מני ר' יוסי בר' יהודה היא. מדקתני זרעים ז)והרי זרעים דומיא דהר מה הר שלא נעשה מתחלה לכך אף זרעים שלא נעשו מתחלה לכך והן אסורין: אחמר אבני הר שנדלדלו ולא נתפרקו לגמרי אלא הן תלויות כמו אבר מדולדל ונעבדו אותן האבנים. ר' חייא ור' יוחנן חד אמר מותרין הן כהר. מה הר אין בו תפיסת ידי אדם. כלומר אין בו מעשה בן אדם